

HUKUK FAKÜLTESİ MEZUNLARININ MUHASEBE MESLEĞİNE YÖNELİK FARKINDALIKLARININ ÖLÇÜLMESİ: ESKİŞEHİR İLİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA*

Prof. Dr. Seval KARDEŞ SELİMOĞLU **

Doç. Dr. Fatih TEMİZEL ***

Yrd. Doç. Dr. Ali ÖZDEMİR****

Makale Gönderim Tarihi : 12.11.2016 / Kabul Tarihi : 01.12.2016

ÖZ

Son yıllarda küreselleşen dünyada ülkelerin en önemli sorunlarından biride üniversiteli işsizliktir. Bu sorun her üniversite mezunu için olduğu kadar hukuk fakültesi mezunları içinde büyük bir sorundur ve çözümlenmek içinde pek çok araştırmalar yapılarak yeni yol haritaları üretilmeye çalışılmaktadır. İşte bu noktada ülkemizde 1989 yılında yürürlüğe giren 3568 sayılı “Muhasebe Mesleği Yasası” hukuk fakültesi mezunları için alternatif bir çözüm olarak görülebilir. Gelişmiş ülkelerde muhasebe mesleğinin icrasında kurulan şirketlerin bünyelerinde hukuk mezunlarını ya ortak ya da çalışan statüsünde istihdam edildikleri görülmektedir. Bu şirketlere bakıldığında “Mali Müşavirlik ve Hukuk Müşavirliği” şeklinde iş tanımlarını açtıklarını ve müşterileri olan iş dünyasına da bu şekilde hizmet ettikleri görülmektedir. Muhasebe mesleği ve hukuk mesleği birbirini tamamlayan ayrılmaz iki meslektir.

Bu çalışmada hukuk fakültesi mezunu avukatlık mesleği mensuplarının, muhasebe mesleğine yönelik farkındalıklarının ölçülmesi hedeflenmiştir. İş hayatına atılmış hukuk fakültesi mezunlarının bu konudaki farkındalıklarının düzeyi önem taşımaktadır. Avukatlık mesleğini icra eden kişilerin meslek yaşamlarında muhasebeye bakışlarını, muhasebe dersi içeriklerine ve meslek bilgisine ilişkin farkındalıklarını ortaya çıkarmak bu nedenle hedeflenmiştir. Diğer bir ifade ile piyasada bireysel ofislerde veya şirketlerde avukatlık mesleğini icra edenlerin muhasebenin öneminin ne kadar farkında oldukları ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anılan farkındalığı belirleyebilmek için Eskişehir Barosuna kayıtlı 22 farklı üniversitenin hukuk fakültesi mezunu avukata ulaşılmıştır. Katılımcıların hukuk eğitimi alanlara muhasebe dersini önerme oranı %63,3 olarak bulunmuştur. Hukuk fakültesi ders programlarında bu düşünceden hareketle en azından seçimsel ders düzeyinde muhasebe dersine yer vermelerinin yerinde olacağı düşünülmektedir. Çalışmanın kapsamı Eskişehir Barosu ile kısıtlanmıştır. Gelecekte Türkiye genelinden bir örneklem ile yapılacak çalışma ile avukatlık meslek mensuplarının muhasebe derslerine yönelik algılarının ve muhasebe mesleğine ilişkin farkındalıklarını ortaya çıkarılması planlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Muhasebe Mesleği, Avukatlık, Çok Yönlü Frekans Tabloları, Log Lineer Modeller,

JEL Sınıflandırması: M41, M21, C12, C83,P42

* Bu çalışma Anadolu Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyonu Başkanlığı tarafından 1601E027 numaralı proje kapsamında desteklenmiştir.

** Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, sselimoglu@anadolu.edu.tr

*** Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, ftemizel@anadolu.edu.tr

**** Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, alozdemir@anadolu.edu.tr

MEASURING THE AWARENESS OF LAW FACULTY GRADUATES RELATED TO ACCOUNTING PROFESSION: A STUDY AIMED AT ESKİŞEHİR PROVINCE**ABSTRACT**

In recent years, graduate unemployment is one of the most significant problems of the countries in the globalizing world. This issue is as great a problem for law school graduates as it is for every other university graduate, and there have been some efforts to create new route maps by carrying out a great deal of research in order to find a solution to this problem. At this point, "Accounting Profession Law" no. 3568, which came into force in our country in 1989, can be considered an alternative solution for law faculty graduates. It appears that companies in the developed countries, founded for the performance of accounting career, employ law school graduates either as a partner or an employee. Looking at these companies, it is seen that they open their job descriptions in the form of "Financial Advisory and Legal Consultancy" whereby they also serve to the business world which is their customers. Accounting career and legal career are two inseparable professions that complement each other. In this study, the aim is to measure the awareness of law faculty graduates who are members of legal profession, related to accounting profession. The level of awareness of law faculty graduates who are in business life is important. For this reason, it is aimed to reveal the views of those who are practicing law profession in their professional life, their awareness related to accounting course content and profession knowledge. In other words, the attempt is to reveal to what extent those who practice law profession in individual offices or companies on the market are aware of the importance of accounting. In order to determine the aforementioned awareness, a connection has been established with the lawyers who are law faculty graduates from 22 different universities, registered in Eskişehir Law Bar. The percentage of respondents who propose accountancy courses to those who study law has been found out to be 63.3%. Accordingly, it is thought that accountancy courses should take place at least at the elective course level in the law faculty curriculum. The scope of this study is limited to Eskişehir Bar Association. In the future, it is planned to reveal the perceptions of the members of legal profession related to accountancy courses and their awareness of the accounting profession through a sample from Turkey as a whole.

Keywords : Accounting Profession, Attorney, Versatile Frequency Tables, Log-Linear Models

JEL Sınıflandırması: M41, M21, C12, C83,P42

1. GİRİŞ

Bir meslek sahibi olabilmek tüm zamanlarda önemlidir. Çünkü zorlu bir süreci gerektirmektedir. Emek, zaman, finansal kaynak harcamayı zorunlu kılmaktadır. Bu alandaki tercihler, bireyin yaşam kalitesini ve toplumsal refahı biçimlendirmektedir. Bu sürece küreselleşmenin etkileri de dahil olmuştur. Küreselleşme pek çok alandaki etkisinden bir tanesini de işgücü piyasasında göstermektedir. Hızla değişen iş dünyası, talep ettiği işgücü özelliklerini de devamlı olarak güncellemektedir. Bu nedenle meslekler değişen şartlara uyum sağladıklarında varlıklarını sürdürebilmektedir. Aksi takdirde tarihteki yerlerini almaktadır.

Bu değişim ve yenilenme süreci, ilgili mesleklerin mensuplarını doğrudan ilgilendirmektedir. Koşulların getirdiği yenilikleri zamanında fark edip yetenek setlerini bir diğer ifade ile mesleğin yeni dönemdeki talepleri karşılayabilenler varlıklarını sürdürebilmektedir. Üstelik de daha yüksek yaşam standartlarına erişerek refah düzeylerini artırabilmektedir. Tam da bu noktada ideal bir örnek avukatlık mesleği için gündeme gelmektedir.

Küreselleşmenin uluslar arası ticareti ve finansmanı Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerden (KOBİ), Mikro İşletmelere ve hatta hane halkının günlük yaşamına kadar sokabilmesi kritik gelişmedir. Bu gelişme sayesinde hukuk firmaları eskiden hiç olmadığı kadar yaygın ve sık olarak ulusal ve uluslararası ticari ve finansal konular ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu da hukuk fakültesi mezunu avukatlık mesleği mensuplarının işletmelerin dilinden anlamasını ve konuşabilmesini zorunlu hale getirmektedir.

İşletmelerin dilinden anlamak ve konuşabilmek ise muhasebe bilmek ile olanaklıdır. Koşullar böyle bir resmi ortaya koyarken avukatlık mesleği mensupları bu konuda nasıl bir bakış açısına sahiptir. Bu amaçla çalışmada Eskişehir Barosuna kayıtlı olarak avukatlık yapanlar ile görüşülmüş ve muhasebe meslek mensupluğuna ilişkin farkındalıkları belirlenmeye çalışılmıştır. Anılan ihtiyaçlar konusunda iş yaşamında aktif olarak yer alan avukatlar ne düşünmektedir? Bu alandaki düşüncelerde hukuk fakültesi mezuniyeti öncesi ile mezuniyet sonrası arasında farklar bulunmakta mıdır? Bu alandaki tespitlerin günümüz hukuk fakültesi eğitimine ilişkin öneriler geliştirilmesine altlık oluşturma potansiyeli bulunmakta mıdır? Çalışmanın izleyen bölümlerinde bu konuda tespitler ve tespitlere dayanan öneriler yer almaktadır.

2. LİTERATÜR ÇALIŞMASI

Muhasebe Eğitiminin düzey ve yaygınlık anlamında etkilediği farklı alanlardaki konumunu belirlemeye doğrudan ve dolaylı olarak katkı sunan bir literatür özeti aşağıda sunulmaktadır. Bu çalışma kapsamında gerçekleştirilen literatür taraması sırasında, genelde idari bilimler fakültelerindeki özeldede ise idari bilimler dışındaki hukuk, mühendislik vb alanlardaki muhasebe eğitiminin mevcut fotoğrafını çekilmesi ile yetinilmediği her iki alandaki muhasebe eğitiminin geliştirilmesine yönelik öneriler de sunulduğu gözlenmiştir. Buna karşılık özellikle hukuk fakültesi mezunları gibi bu çalışmanın hedef kitesini oluşturan bir topluluğun muhasebe mesleğine yönelik algılarına çok sınırlı ölçüde değinilmiştir. Çalışma ile bu alanda temel bir katkı ortaya konması hedeflenmektedir.

Tablo 1: Literatür Taraması Özeti

YAZAR VE YIL	MAKALE ADI	KONU KAPSAM	SONUÇ
Akdoğan ve Sevilengül (2007)	Türkiye Muhasebe Standartlarına Uyum İçin Tekdüzen Hesap Planında Yapılması Gereken Değişiklikler	Makalede muhasebe standartlarına uyum için tekdüzen hesap planında yapılması gereken değişiklikler ele alınmıştır.	Türkiye muhasebe /finansal raporlama standartlarının yürürlüğe girmesi ile tekdüzen hesap planında yapılması gereken değişiklikler özetlenmiştir.
Atabay (2011)	Osmanlı'dan Günümüze Muhasebenin Gelişiminde Hukukun Yeri -Mevcut Hukuk Fakültelerinde Muhasebe Derslerinin Önemi	Türkiye'deki üniversitelerin hukuk fakültelerinde verilen dersler içerikleri açısından incelemiştir.	Hukuk fakültelerinin %22'sinde, temel muhasebe derslerinin verildiği, bazı üniversitelerde muhasebe derslerinin seçmeli ders olarak sunulduğu sonucuna varılmıştır.
Ayanoğlu vd. (2013)	Sağlık Hizmetleri Yönetimi Eğitiminde Muhasebe ve Finansman Derslerinin Önemi	Sağlık kurumlarına yönetici yetiştiren lisans düzeyindeki üniversite bölümlerinin müfredatlarında yer alan muhasebe ve finansman dersleri tespit edilmeye çalışılmıştır.	Lisans eğitiminde muhasebe ve finansman derslerinin payının toplam derslerin yaklaşık % 10 u olduğu tespit edilmiş ve sağlık hizmetleri yönetimi alanındaki eğitimlerde muhasebe ve finansman bilgisinin özellikle verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.
Aysan (1979)	Türkiye'de Muhasebe Eğitimi Nasıl Yapılmalıdır?	Türkiye'de muhasebe eğitiminin nasıl olması gerektiğine yönelik bir çalışma yapılmıştır.	Hem idari bilimler hem de idari bilimler dışındaki fakültelerde muhasebe ders içeriklerinin zenginleştirilmesine yönelik öneriler geliştirilmiştir.
Bayazıtlı (2002)	Türkiye'de Muhasebe Eğitimi, Gelecek Yüzyılda Muhasebe Eğitimi	Türkiye'de muhasebe eğitiminin nasıl olması gerektiğine yönelik bir çalışma yapılmıştır.	İdari Bilimler Fakültelerini merkez alan ve diğer fakülteleri de kapsayan muhasebe eğitim içeriğinin günün ihtiyaçlarına uyumlaştırılmasına yönelik öneriler tartışmaya açılmıştır.
Bayazıtlı ve Çelik (2004)	Muhasebe Eğitiminin Kalitesinin Arttırılmasında İlk Adım: Yükseköğretim Kurumlarında Muhasebe Eğitiminin Etkinliğinin Analizi	İktisadi ve İdari Bilimler ve bu çizgi-deki fakültelerin ders programlarında yer alan muhasebe derslerinin dağılımı incelenmiştir.	İdari Bilimler Fakülteleri odaklı olarak muhasebe derslerinin iş dünyası paydaşlarının beklentilerine cevap vermesi için tespitler yapılmıştır.
Birgönül vd. (2007)	Muhasebe Eğitiminin Kalitesinin Arttırılmasında İlk Adım: Yükseköğretim Kurumlarında Muhasebe Eğitiminin Etkinliğinin Analizi	Kamu ve özel sektörde inşaat mühendisi olarak üst düzey yöneticilik görevi yapmakta olan profesyonellere alan bilgisi dışındaki 40 adet bilgi alanını önem bakımından sıralamaları istenmiştir.	Sonuç olarak 1-5 arası (1 en düşük ve 5 en yüksek) notlama yapıldığında muhasebe bilgisi ihtiyacı 3.8056 puan almıştır.

Kalmış ve Yılmaz (2004)	Lisans Seviyesindeki Muhasebe Eğitiminin Mevcut Durumu ve Geliştirilmesi İçin Yapılması Gereken Geliştirmeler	İktisadi ve İdari Bilimler ve bu çizgi-deki fakültelerin ders programlarında yer alan muhasebe derslerinin dağılımı incelenmiştir.	İdari Bilimler Fakültelerindeki muhasebe derslerinin iş dünyasının gereksinimlerine cevap verebilmesi için tespitler yapılmıştır.
Özbek (2015)	Farklı Eğitim Programlarındaki Öğrencilerin Genel Muhasebe Dersine İlişkin Algıları	Asıl alanı muhasebe olmayan öğrencilere, muhasebe dersine ilişkin algılarını ölçmek amacıyla Geiger ve Ogilby (2000) tarafından geliştirilen bir anket formu uygulanmıştır.	102 öğrencinin % 75 ila % 80'i muhasebe dersininin gerekliliği ile ilgili farkındalıkları ve isteklilikleri konusunda olumlu görüş belirtmiştir.
Özbireckli (2000)	Dinamik Muhasebe Öğretimi İçin Yeni Yaklaşımlar	Türkiye’de muhasebe eğitiminin nasıl olması gerektiğine yönelik bir çalışma yapılmıştır.	Üniversitelerde Muhasebe Eğitimine Toplu Bakış ile eleştiriler ortaya konmuştur.
Özkul (2012)	19. Yüzyıl Türk Yükseköğretiminde İşletme Eğitimi	İşletme bilimine katkısı olan 19. Yüzyıl yükseköğretim kurumları “işletme eğitimi” açısından incelenmiştir.	Özel sektörde ve/veya kamu sektöründe çalışanlar tarafından çeşitli nedenler ile muhasebe eğitimine gereksinim duyulduğu görülmektedir. Görev yapılmakta olan organizasyonun hedeflerine göre muhasebe bilgisine duyulan ihtiyaç düzeyi değişebilmekle birlikte varlığını korumaktadır.
Selimoğlu vd (2015)	Muhasebe Eğitiminin Yeni Rotası: Farklı Eğitim Programları (ABD-Türkiye Karşılaştırmalı Örneği)	Amerika Birleşik Devletleri’nde ve Türkiye’deki idari bilimler fakülteleri dışındaki farklı eğitim programlarına sahip fakültelerde verilen muhasebe derslerine ilişkin karşılaştırmalı bir analiz yapılmıştır.	ABD-Türkiye karşılaştırmasında temel düzeydeki muhasebe derslerinin benzer şekilde yer aldığı görülmüştür. ABD’de genellikle hukuk fakültelerinde uzmanlık alanlarına yönelik muhasebe derslerinin bulunmaktadır. Türkiye’de ise, sigortacılık, hukuk, inşaat, turizm, ormanlık, sağlık, spor, havacılık ve tarım gibi birçok alanda uzmanlık alanlarına yönelik muhasebe derslerinin yer aldığı görülmüştür.
Tanç ve Uzay (2013)	Üniversitelerde Lisans Düzeyinde Denetim Eğitimi: Karşılaştırmalı Bir Çalışma	İktisadi ve İdari Bilimler ve bu çizgi-deki fakültelerin ders programlarında yer alan muhasebe derslerinin dağılımı incelenmiştir.	Muhasebe Denetimi Odaklı Öneriler ortaya konulmuştur.
Tarhan (2012)	Mühendislik ve Mimarlık Fakültesinde Ekonomi Dersinin Önemi	Finansal ve maliyet muhasebesi dersleri almış Mühendislik Fakültesi öğrencilerine yönelik bir araştırma anket yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Mühendislerin de doğru yatırım kararı verebilmeleri için branş dersleri kadar işletme derslerinde	Muhasebe dersinin ders programlarında zorunlu ders olarak yer almasının genç mühendislerin hayattaki başarılarına katkı sağlayacağı sonucuna ulaşılmıştır.

		faydalı olacağı kanıtlanmaya çalışılmıştır.	
Yıldırım (2015)	Genel Muhasebe Dersi Alan Öğrencilerin Derse İlişkin Beklentileri ve Başarı Durumlarının Değerlendirilmesi	Farklı eğitim alanlarında öğrenim gören öğrencilerin muhasebe dersine ilişkin görüşleri 62 öğrenciye anket yapılarak incelenmiştir.	Araştırma bulguları t testi ile analiz edilmiş ve öğrencilerin cinsiyete göre, başarı, kariyer, ödül, zaman, merak veya zevkli, zor, sıkıcı, motivasyon, bilgi, eğitici puan ortalamaları arasında bir farklılık bulunmamıştır.
Yükçü ve Atağan (2010)	Muhasebenin Mühendislik Boyutu: Ürün Ağacı ve Rota Uygulaması	Muhasebenin farklı eğitim alanları ile ilişkisini ortaya koymaya yönelik bu çalışmada mühendislik bilimi ve muhasebe arasındaki ilişki ürün ağacı ve rota uygulaması ile açıklanmaya çalışılmıştır.	Her iki bilim dalının da sistem yaklaşımıyla hareket etmekte olduğu vurgulanmıştır.
Zaif (2004)	Muhasebe Eğitiminde Yeni Yaklaşımlar	İktisadi ve İdari Bilimler ve bu çizgi-deki fakültelerin ders programlarında yer alan muhasebe derslerinin dağılımı incelenmiştir.	İdari Bilimler Fakültelerindeki Muhasebe Eğitimine odaklanan öneriler ortaya konmuştur.
Zaif ve Ayanoğlu (2007)	Muhasebe Eğitiminde Kalitenin Arttırılmasında Ders Programlarının Önemi: Türkiye’de Bir İnceleme	İktisadi ve İdari Bilimler ve bu çizgi-deki fakültelerin ders programlarında yer alan muhasebe derslerinin dağılımı incelenmiştir.	İdari Bilimler Fakültelerindeki ders programlarının Muhasebe Eğitiminin kalitesine etkisini belirleyen bulgular ortaya konmuştur.

Sunulan literatür özetinin incelenmesinden de anlaşılacağı üzere gerçekleştirilen çalışma alanında son derece özgün bir konuma ve bu konumdan sunulmakta olan yüksek bir katma değere sahip bulunmaktadır. Özgünlük bu alanda benzeri bir çalışmanın yapılmamış olmasından kaynaklanmaktadır. Yüksek katma değer beklentisi ise ilk defa muhasebe eğitimi alanların gerçek yaşam deneyimlerine dayalı görüşlerinin analiz edilerek önerinin ortaya konmasından kaynaklanmaktadır.

3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Çalışmanın amacı Eskişehir Baro’su avukatlarının muhasebe mesleğine ve muhasebe derslerine ilişkin tutumlarını ortaya çıkarmaktır. İhtiyaç duyulan veriler örnekleme yolu ile elde edilmiştir. Eskişehir Barosuna kayıtlı avukatlar çalışmanın

evrenini oluşturmaktadır. Bu evrenden basit rassal örnekleme yolu ile örneklem oluşturulmuş ve anket yolu ile veriye ulaşılmıştır. Verilerin analizinde kontenjans tabloları, çok yönlü frekans tabloları kullanılmış ki-kare testleri ile log lineer analizden yararlanılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde SPSS programı kullanılmıştır. Araştırmada verilerin toplanması, belirlenen örneklem ile gönüllülük esasına göre yürütülmüştür.

3.1. Örneklem

Araştırmanın evrenini Eskişehir Barosuna kayıtlı avukatlar oluşturmaktadır. Türkiye Barolar Birliği 31 Aralık 2015 Listesine göre Eskişehir Bürosuna kayıtlı avukat sayısı 376’sı kadın, 495’i erkek olmak üzere 871’dir. Örneklem hacmi tahmini evren oranı (0,5), maksimum hata (0,07) ve anlamlılık düzeyi (0,05) değerleri ile evrenin sonlu

olması da dikkate alınarak 161 olarak hesaplanmıştır. Belirlenen örneklem hacmi yeterli veriye ulaşılması amacıyla %25 oranında genişletilmiş ve 201 birim olarak belirlenmiştir.

3.2. Ölçme Aracı ve Veri Analizi

Bu çalışmada verinin toplanmasında kullanılan soru cetveli Geiger ve Ogilby'nin (2000) öğrencilerin muhasebe dersine ilişkin algılarını ölçmede kullandıkları ölçek temel alınarak hazırlanmıştır. Anket formunda mesleki bilgi, kariyer ve muhasebe eğitimi olmak üzere toplam üç temel boyutta katılımcıların tutumlarını ölçmeye yönelik maddelere yer verilmiştir. Anket formu likert tipi sorular ile araştırmanın amacına uygun olarak de-

mografik özelliklere ilişkin sorular eklenerek düzenlenmiştir.

Veri ön işleme aşamasında 201 anketten 13'ü eksik veriler nedeniyle analiz edilmemiştir. Analiz 188 anket üzerinden yürütülmüştür. İstatistiksel analizler (IBM 23) SPSS paket Programı ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmada Ki-kare testi ve log lineer analiz gerçekleştirilmiştir.

4. BULGULAR

Çalışmaya dâhil edilen 188 katılımcının % 51,6'sı kadın, % 48,4'ünü ise erkektir. Katılımcılara ilişkin betimsel istatistikler Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2: Betimsel İstatistikler

Değişken		Sayı	Oran(%)
Cinsiyet	Kadın	97	51,6
	Erkek	91	48,4
	Toplam	188	100
Mesleki Tecrübe	1' den az	20	10,6
	1-10 yıl	111	59
	10 –20' yıl	37	19,8
	20 yıl ve üzeri	20	10,6
	Toplam	188	100
Hukuk eğitimi alanlara muhasebe dersini önerme durumu	Evet	119	63,3
	Hayır	69	36,7
Eğitim	Lisans	163	86,7
	Lisansüstü	25	13,3

Çalışmaya katılanlardan; mesleki tecrübesi 10 yılın altında olanların oranı % 69,6 iken 10 ile 20 yıl arasında olanların oranı % 19,8, 20 yılın üzerinde olanların oranı ise % 10,6'dır. Lisans eğitimi alanlar % 86,7 iken Lisansüstü eğitimi alanların oranı %13,3'tür. Genel sonuçlar çerçevesinde ankete cevap verenlerin %63,3'ü mesleki

deneyimlerine dayanarak şunda hukuk eğitimi alanlara muhasebe dersini de almalarını önermektedir.

Tablo 3: Katılımcıların Mezun Oldukları Üniversitelere Göre Dağılımı

Üniversite Adı	Sayı	Yüzde	Üniversite Adı	Sayı	Yüzde
Anadolu	56	29,8	Kadir Has	1	0,5
Ankara	21	11,2	Karadeniz	4	2,1
Başkent	1	1,1	Kırıkkale	1	0,5
Çankaya	1	0,5	Kocaeli	6	3,2
Dicle	4	2,1	Maltepe	2	1,1
Doğu Akdeniz	4	2,1	Marmara	14	7,4
Dokuz Eylül	9	4,8	Selçuk	21	11,1
Ege	2	1,1	Şeyh Edebali	2	1,1
Erciyes	1	0,5	Yakın Doğu	2	1,1
Gazi	3	1,6	Zirve	2	1,1
Hasan Kalyoncu	1	0,5	Cevapsız	5	2,7
İstanbul	19	10,1	Toplam	188	100

Bu çalışmada 22 farklı üniversitenin mezununa ulaşılmıştır. Çalışmaya katılabilecek mezunların kayıt yılı (2010-2011) dikkate alındığında 25'i devlet 33'ü vakıf olmak üzere toplam 58 üniversitede hukuk fakültesinin faaliyet gösterdiği belirlenmiştir. Çalışmada ilgili dönemde ve öncesinde mezun verebilen pek çok üniversitenin hukuk fakültesi mezununa ulaşıldığı (yaklaşık % 40) ve düşüncelerine yer verildiği söylenebilir.

Hali hazırda piyasada avukatlık mesleği icra edenlerin hukuk eğitimi alanlara ve/veya alacaklara muhasebe derslerini de programlarına eklemelerini ve almalarını önermektedirler. Bu oran ise Tablo 2'de de belirtildiği üzere % 63,3 olarak ortaya konmuştur. Daha önce yapılan bir başka çalışmamızda bu konu Anadolu Üniversitesi Hukuk

Fakültesi öğrencileri bazında da araştırılmış olup bulguları ise % 26,5 olarak bulunmuştur (Seli-moğlu vd., 2016, s 43). Diğer bir ifade ile şuan öğrenci olanlar muhasebe derslerinin önemimi yeterince kavrayamamış olsalar da mesleğin içinde fiilen çalışmakta olan avukatlar muhasebenin mesleki icraatları bakımından çok önemli olduğunun hatta birbirini destekleyici olduklarının farkındadırlar. Bu tespit ise çalışmanın bulguları tarafından da desteklenmektedir. Mesleğin içerisinde yer alanların dersi önerme oranı öğrencilerin oranının iki katından fazladır. Oransal dağılımın iki grup için istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını ortaya çıkarmak için kıkare homojenlik testinden yararlanılmıştır.

Tablo 4: Hukuk Fakültesi Öğrencilerinin ve Avukatların Muhasebe Dersini Önerme Durumlarının Dağılımı

			Nitelik		Toplam
			Öğrenci	Avukat	
Hukuk eğitimi alanlara muhasebe dersini önerme durumu	Evet	Sayı	165	119	284
		Nitelik içindeki Yüzdesi	26,5%	63,3%	35,0%
	Hayır	Sayı	458	69	527
		Nitelik içindeki Yüzdesi	73,5%	36,7%	65,0%
Toplam		Sayı	623	188	811
		Nitelik içindeki Yüzdesi	100,0%	100,0%	100,0%

Proje kapsamında iki farklı grup üzerinde araştırma yoğunlaştırılmıştır. Bunlardan birincisi Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğrencileri ikincisi ise Eskişehir ilinde avukatlık faaliyetinde bulunan baroya kayıtlı avukatlardır. Aynı soruya bu iki gruptan elde sonuçlar Tablo 4 de sunulmuştur. Bu tabloya göre hali hazırda öğrenci bakışıyla muhasebenin önemi ile Eskişehir ilindeki avukatların muhasebeye bakışları ortaya konmaya çalışılmıştır.

Muhasebe dersini önerme oranı gruplar arasında birbirine eşittir biçimindeki sıfır hipotezi iki bağımsız örnek sonuçlarından hareketle test edil-

miştir. Ki-kare test istatistiği $\chi^2=86,008837$ ($p=0,000$) olarak hesaplanmıştır. Bu sonuç muhasebe dersini önerme oranının iki grup için farklı olduğunu göstermektedir. Bu durum avukatların öğrencilere göre muhasebenin önemini daha iyi kavradıkları ve gerekliliğine öğrencilere göre daha çok inandıklarını ortaya koymaktadır. Sonuç olarak, muhasebe bilgisine duyulan ihtiyacı hukuk eğitimini tamamladıktan sonra iş hayatında yüzleştikleri olaylar ve yeni yasal düzenlemeler bağlamında daha net olarak keşfetmeleri şeklinde yorumlanabilir. Maddelere ilişkin betimleyici istatistikler ise Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5: Avukatların Muhasebe İlişkin Tutumlarına İlişkin Betimleyici İstatistikler

	Sayı	Ortalama	Standart Sapma	Çarpıklık Standart H.		Basıklık Standart H.	
Muhasebe dersi benim kariyerime katkı sağlayacaktır.	188	3,49	1,072	-0,696	0,177	-0,257	0,353
Gelecek meslek yaşamımda muhasebe bilgisine çok ihtiyacım olacak.	188	3,45	0,926	-0,557	0,177	0,105	0,353
Muhasebe mesleğinin gelecekte de önemini koruyacağını düşünüyorum.	188	3,56	0,914	-0,408	0,177	-0,134	0,353
Muhasebe dersi benim gelecekteki meslek yaşamımda bana katkı sağlayacaktır.	188	3,64	0,917	-0,772	0,177	0,534	0,353
Muhasebe mesleği hakkında yeteri kadar bilgi sahibiyim.	188	2,75	0,934	0,162	0,177	-0,401	0,353
Muhasebe eğitiminin çok önemli olduğunu düşünmekteyim.	188	3,37	0,936	-0,611	0,177	0,287	0,353
Muhasebe dersleri muhasebe mesleğinin benimsenmesinde etkilidir.	188	3,14	1,020	-0,342	0,177	-0,490	0,353
Aldıkları muhasebe eğitiminin, mesleki açıdan yeterliliğine ilişkin kaygılarım var.	188	3,57	0,890	-0,234	0,177	-0,241	0,353

Tablo 5'te "Muhasebe dersi benim gelecekteki meslek yaşamımda bana katkı sağlayacaktır" maddesi ortalama puanı ile Muhasebe mesleğinin gelecekte de önemini koruyacağını düşünüyorum ifadesine katılanların ortalama puanının katılım düzeyi için maksimum puana en yakın iki madde olduğu görülmektedir. Katılımcıların muhasebe dersinin meslek yaşamında katkısına ilişkin beklentilerinin frekans dağılımından hareketle, katılımcıların kararsızlar dışarıda bırakıldığında

ilgili ifadeye katılım yüzdesi % 64,9 gibi oldukça büyük bir oran olarak hesaplanmıştır. Kararsızlar dâhil edildiğinde bu oran %88,3'e ulaşmaktadır. Katılımcıların muhasebe mesleğinin gelecekte de önemini koruyacağına ilişkin ifadeye katılımlarının frekans dağılımından hareketle ifadeye katılım yüzdesi % 64,9 gibi oldukça büyük bir oran olarak hesaplanmıştır. Kararsızlar dâhil edildiğinde bu oran % 88,3'e ulaşmaktadır. Bu durum katılımcıların hukuk eğitiminde muhasebe

dersine ve muhasebe mesleğinin geleceğine ilişkin olumlu bakışını ortaya koymaktadır. 2011 yılında ülkemizde yeniden düzenlenen yeni TTK ile hukuk mezunlarının müşterileri olan işletmelere istedikleri düzeyde danışmanlık hizmeti verebilmeleri için muhasebenin gerekliliğini gündeme bir kez daha ve vazgeçilemez şekilde taşımıştır. Yeni TTK içerik olarak yüzde yetmiş oranda muhasebe terimleri ile kaleme alınmıştır. Hatta Bu yeni yasal düzenleme muhasebecileri ve hukukçuları aynı iş ortamlarına taşıyarak birlikte çalışmaya iş hayatında dayanışma halinde olmalarına yol açmıştır.

Çalışmada değişkenlerin arasındaki etkileşimin

ve birlikte değişimin araştırılabilmesi amacıyla log-lineer analiz uygulanmıştır. Log-lineer modellerden çok yönlü frekans tablolarının değerlendirilmesinde yararlanılmaktadır. Log lineer analizler ile değişkenler arasında bağımlı bağımsız ayrımı yapılmaksızın değişkenler arasındaki birliktelik durumu ortaya çıkarılmaktadır.

Analizde iki sınıflı cinsiyet, iki sınıflı eğitim durumu, iki sınıflı muhasebe dersini önerme durumu ve iki sınıflı mesleki tecrübe (analizin yapılabilmesi amacıyla sınıf birleştirilmesi gerçekleştirilmiştir.) olmak üzere üç değişken arasındaki etkileşimler incelenmiştir. Üç değişkenden oluşan üç boyutlu kontenjans tablosu Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6: Avukatların Muhasebe Dersi Önerme, Tecrübe ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Tecrübe			Hukuk eğitimi alanlara Muhasebe dersini önerme durumu		Toplam
			Evet	Hayır	
10 Yıla Kadar	Cinsiyet	Kadın	39	34	73
		Erkek	31	27	58
	Toplam		70	61	131
10 Yıl ve daha fazla	Cinsiyet	Kadın	22	2	24
		Erkek	27	6	33
	Toplam		49	8	57
Toplam	Cinsiyet	Kadın	61	36	97
		Erkek	58	33	91
	Toplam		119	69	188

Log lineer analizde hangi etkilerin önemli olduğunu ortaya çıkarılabilmek amacıyla k yönlü etkiler ve bu etkilerin diğer bir deyişle ana etkiler, ikinci ve üçüncü dereceden etkileşim terimlerinin anlamlılığı test edilmiştir. Test sonuçları Tablo 7’de görülmektedir.

Tablo 7’de yer alan sonuçlara göre; k=1 ana etkiler (2= 51,149, p=0,000) ve k=2 ikili etkileşim

Kısmi ilişkilerin sonuçları Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8’e göre iki değişkenli etkileşim etkilerinden meslekte tecrübe(t) ile hukuk eğitimi alanlara muhasebe dersi önerme durumu(ö) ikili etkileşimi ile meslekte tecrübe ile hukuk eğitimi alanlara muhasebe dersi önerme durumu ana etkileri 0,05 anlamlılık düzeyine göre istatistiksel olarak

Tablo 7: Muhasebe Dersi Önerme, Tecrübe ve Cinsiyet Verileri için K Yönlü Etkiler

	k	Sd.	G ²	P	χ ²	P
k Yönlü ve daha yüksek düzeyli etkilere ilişkin test	1	7	67,655	0,000	51,149	0,000
	2	4	24,074	0,000	21,086	0,000
	3	1	0,986	0,321	0,944	0,331

etkilerinin 0,05 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı olduğu (2= 21,086, p=0,000) görülmektedir. Üçüncü dereceden etkileşim teriminin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı ifade edildiği hipotez ise 0,05 anlamlılık düzeyinde kabul edilmiştir (2= 0,331, p=0,331) . Bu sonuç, uygun modelin, üçüncü dereceden etkileşim terimini içermeyen bir doymamış model olacağı anlamına gelmektedir.

anamlı bulunmuştur. 0,05 anlamlılık düzeyinde cinsiyet ile hukuk eğitimi alanlara muhasebe dersi önerme durumu arasında ilişki bulunamamıştır.

Etkiler ve etkileşimlerin anlamlılığı testlerinin sonuçlarına göre kurulacak model;

$\ln f_{ijk} = \lambda + \lambda^t + \lambda^ö + \lambda^{öt}$ olacaktır.

Tablo 8: Muhasebe Dersi Önerme, Tecrübe ve Cinsiyet için Kısmi İlişkiler

Etki	Sd.	Kısmi χ ²	P
b2cinsiyet*meslekte tecrübe	1	3,133	0,077
b2cinsiyet*b3hukukmuahoneri	1	0,191	0,662
Meslekte tecrübe*b3hukukmuahoneri	1	20,116	0,000
b2cinsiyet	1	0,192	0,662
Meslekte tecrübe	1	29,931	0,000
b3hukukmuahoneri	1	13,459	0,000

Modele ilişkin parametre tahminleri, parametrelere ilişkin z ve standart hata değerleri Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9’da yer alan z değerleri kullanılarak bir etki veya etkileşimin hücrelere olan etkisi değerlendirilebilir. Mutlak z değerlerine göre modelde en büyük etkiye sahip etkiler sırasıyla; meslekte tecrübe ($z= 5,477$), Muhasebe dersi önerme ($z= 4,495$) ve meslekte tecrübe ve mu-

ve muhasebe mesleğine ilişkin farkındalıklarının incelenmesi oluşturmaktadır. Türkiye genelinde barolara kayıtlı avukat sayısı 86981’dir (barobirlik.org.tr). Son beş yılda avukat sayısı % 35 artış göstermiştir. Önümüzdeki beş yılda artış oranının % 60 olması beklenmektedir. Bu meslek grubu açısından iş sahalarının çeşitliliği, hızla artış gösteren mezunların kariyer motivasyonlarını olumlu etkileyebilecektir.

Tablo 9: Parametre Tahminleri

Etki	Parametre	Tahmin Değeri	Std.H.	z	P
b2cinsiyet*meslekte tecrübe*b3hukukmuhoeneri	1	-0,094	0,109	-0,868	0,385
b2cinsiyet*meslekte tecrübe	1	0,201	0,109	1,850	0,064
b2cinsiyet*b3hukukmuhoeneri	1	0,094	0,109	0,867	0,386
Meslekte tecrübe*b3hukukmuhoeneri	1	-0,421	0,109	-3,871	0,000
b2cinsiyet	1	-0,088	0,109	-0,808	0,419
Meslekte tecrübe	1	0,596	0,109	5,477	0,000
b3hukukmuhoeneri	1	0,489	0,109	4,495	0,000

hasebe dersi önerme ikili etkileşimidir ($z= 3,871$). Diğer bir deyişle kontenjans tablosundaki frekanslar üzerinde en önemli faktörün meslekte tecrübe olduğu anlaşılmaktadır. Meslekte tecrübe ve muhasebe dersi önerme değişkenleri arasında bağımlılık bulunmuştur. Sonuç olarak, hukuk alanındaki profesyonellerde iş hayatında tecrübe kazanıldıkça deneyim arttıkça muhasebenin önemine ilişkin algının kuvvetlendiğini görmekteyiz ki bunu gelişmiş ülkelerde iş ortaklıkları ve şirketleşme yapılarında da tespit ediyoruz.

5. SONUÇ

Araştırmanın konusunu avukatlık mesleği mensuplarının muhasebe derslerine yönelik algılarının

Muhasebe derslerinin hukuk fakültesi mezunlarının kariyerlerine etkisi araştırmanın bir başka ayağını oluşturmaktadır. Elde edilecek olumlu sonuç hukuk fakültesi mezunlarının hukuk fakültesi öğrencilerine muhasebe dersi önerme durumlarını ve kanunen kendilerine verilmiş olan haklardan yararlanıp kariyer yollarından biri olarak muhasebe alanının da olduğuna ilişkin farkındalığı arttıracaktır.

Cinsiyet meslek seçimini etkileyen bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Muhasebe dersinin öğrencilerin muhasebe mesleğine ilişkin bilgi düzeyi üzerinde etkisi olacağından bu duruma ilişkin araştırma hipotezi; cinsiyet ile hukuk

eğitimi alanlara muhasebe dersi önerme durumu arasında ilişki vardır biçiminde ifade edilmiştir.

Meslekte geçirilen sürenin hukuk eğitiminde muhasebe derslerine ilişkin bakış açısını etkileyip etkilemediğini ortaya çıkarabilmek amacıyla araştırma hipotezi; meslekte tecrübe ile hukuk eğitiminde muhasebe dersini önerme durumu ilişkilidir biçiminde düzenlenmiştir.

Başlıca hipotezlerin dışında yapılan çalışma ile avukatlık meslek mensuplarının meslek yaşamında muhasebeye bakışlarını ve muhasebe derslerine ve içeriklerine ve meslek bilgisine ilişkin durumlarını ortaya çıkarmak amaçlanmıştır.

Bu çalışmada Eskişehir Barosuna kayıtlı 22 farklı üniversitenin hukuk fakültesi mezunu avukata ulaşılmıştır. Katılımcıların hukuk eğitimi alanlara muhasebe dersini önerme oranı % 63,3 olarak bulunmuştur. Konuya ilişkin olarak hukuk fakültesi öğrencilerinin diğer öğrencilere muhasebe dersini önerme oranı daha önce, Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğrencilerine yönelik yapılan çalışmada % 26,5 olarak bulunmuştur (Selimoğlu vd., 2016, s 43). Oransal dağılımın iki grup için istatistiksel olarak anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilere göre mesleği icra edenlerin muhasebe dersini hukuk fakültesi öğrencilerine önerme oranı daha yüksektir. Hukuk fakültesi ders programlarında bu düşünceden

hareketle en azından seçimlik ders düzeyinde muhasebe dersine yer vermelerinin yerinde olacağı düşünülmektedir.

Ortalaması en yüksek iki maddeye ilişkin frekans dağılımları, katılımcıların hukuk eğitiminde muhasebe dersine ve muhasebe mesleğinin geleceğine ilişkin olumlu bakışını ortaya koymaktadır.

Log lineer analiz sonuçları; iki değişkenli etkileşim etkilerinden meslekte tecrübe (t) ile hukuk eğitimi alanlara muhasebe dersi önerme durumu (ö) ikili etkileşimi ile meslekte tecrübe ile hukuk eğitimi alanlara muhasebe dersi önerme durumu ana etkileri 0,05 anlamlılık düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermiştir. Tüm ikili etkileşimler arasında sadece meslekte tecrübe ile dersi önerme birbirine bağımlı bulunmuştur. Cinsiyet ile muhasebe dersini önerme ile ilgili bir bağlantı bulunmamıştır.

Mutlak z değerleri ise log lineer modelde en büyük etkiye sahip etkilerin sırasıyla; meslekte tecrübe, muhasebe dersini önerme ile meslekte tecrübe ve muhasebe dersi önerme ikili etkileşimi olduğunu göstermiştir. Diğer bir deyişle kontenjans tablosundaki frekanslar üzerinde en önemli faktörün meslekte tecrübe olduğu anlaşılmaktadır.

Mesleğin rekabet gücü kazanabilmesi, güçlenmesi ve sürdürülebilirliği için.

KAYNAKÇA

- Akdoğan, Nalan ve Sevilengül, Orhan, “Türkiye Muhasebe Standartlarına Uyum İçin Tekdüzen Hesap Planında Yapılması Gereken Değişiklikler”, Mali Çözüm Dergisi, (2007), Sayı. 84, s. 29-70.
- Atabay, Esra, “Osmanlıdan Günümüze Muhasebenin Gelişiminde Hukukun Yeri – Mevcut Hukuk Fakültelerinde Muhasebe Derslerinin Önemi”, Akademik Bakış Dergisi, (2011), 25 (Temmuz-Ağustos), 17.01.2015, s. 1-14.
- Ayanoğlu, Y., Abuhanoğlu, H. ve Teke, A., “Sağlık Hizmetleri Yönetimi Eğitiminde Muhasebe ve Finansman Derslerinin Önemi”(2013), Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi, Sayı. 15/1, s. 23-42.
- Aysan, Aydın, Mustafa, “Türkiye’de Muhasebe Eğitimi Nasıl Yapılmalıdır?”, I. Türkiye Muhasebe Eğilimi Sempozyumu, (1979), s. 260-266.
- Bayazıtlı, Ercan, “Türkiye’de Muhasebe Eğitimi, Gelecek Yüzyılda Muhasebe Eğitimi”, Türmob Yayınları, (2002), s. 44-4S.
- Bayazıtlı, Ercan ve Çelik, Orhan, “Muhasebe Eğitiminin Kalitesinin Arttırılmasında İlk Adım: Yükseköğretim Kurumlarında Muhasebe Eğitiminin Etkinliğinin Analizi”, Antalya, XXIII. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu, (2004), s. 63-97.
- Birgönül, Talat, M., Dikmen, İ., Özorhon, B. ve Işık, Z., “İnşaat Sektörünün Yapım Yönetimi Eğitiminden Beklentileri”, 4. İnşaat Yönetimi Kongresi, (2007), 30-31 Ekim, İstanbul, s. 169-179.
- Geiger, Marshall, A. ve Ogilby, Suzanne, M., “The First Course in Accounting: Students’ Perceptions and Their Effect on the Decision to Major in Accounting”, Journal of Accounting Education, (2000), 18/2, p. 63-78.
- Kalmış, Halis ve Yılmaz, Berna, Burcu, “Lisans Seviyesindeki Muhasebe Eğitiminin Mevcut Durumu ve Geliştirilmesi İçin Yapılması Gereken Geliştirmeler”, XXIII. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu, (2004), Antalya, Türkiye, 19-23 Mayıs 2004
- Özbek, Yiğit, “Farklı Eğitim Programlarındaki Öğrencilerin Genel Muhasebe Dersine İlişkin Algıları”, Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, (2015), Cilt 4, Sayı 2 Makale, No.03, s. 24-34.
- Özbirecikli, Mehmet, “Dinamik Muhasebe Öğretimi İçin Yeni Yaklaşımlar”, XIX. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu, Mayıs 2000, s. 75-80.
- Özkul, Ahmet, Sait, “19. Yüzyıl Türk Yükseköğretiminde İşletme Eğitimi”, Suleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (2012), Sayı. 2/6, s. 223-241.
- Selimoğlu, Kardeş, S., Temizel, F ve Özdemir, A., “Hukuk Fakültesi Öğrencilerinin Muhasebe Meslek Mensubiyeti Farkındalığı: Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Örneği”, Muhasebe ve Finansman Dergisi, Ekim 2016, s. 37-50.
- Selimoğlu, Kardeş, S., Yeşilçelebi, G. ve Orhan, A., “Muhasebe Eğitiminin Yeni Rotası: Farklı Eğitim Programları (ABD-Türkiye Karşılaştırmalı Örneği)”, 34. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu, (2015) , Antalya, Türkiye, 15/05/2015.
- Tanç, Güngör, Şükran ve Uzay, Şaban, “Üniversitelerde Lisans Düzeyinde Denetim Eğitimi: Karşılaştırmalı Bir Çalışma”, XXXII. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu, (2013), Antalya, s. 231-252.
- Tarhan, Ethem, “Mühendislik ve Mimarlık Fakültesinde Ekonomi Dersinin Önemi”, 6. İnşaat Yönetimi Kongresi, (2011), Bursa, 25-27 Kasım 2011.
- Yıldırım, Suat, “Genel Muhasebe Dersi Alan Öğrencilerin Dersle İlişkin Beklentileri ve Başarı Durumlarının Değerlendirilmesi”, Muhasebe ve Denetime Bakış, (2015), Sayı. 14/44, s. 1-14.
- Yükçü, Süleyman ve Atağan, Gülşah, “Muhasebenin Mühendislik Boyutu: Ürün Ağacı ve Rota Uygulaması”, Mali Çözüm Dergisi, (2010), Kasım-Aralık 2010, s. 21-38.

Zaif, Figen, “Muhasebe Eğitiminde Yeni Yaklaşımlar”, Muhasebe Eğilimi Sempozyumu, Antalya, (2004), s. 53-62

Zaif, Figen ve Ayanoğlu, Yıldız, “Muhasebe Eğitiminde Kalitenin Arttırılmasında Ders Programlarının Önemi: Türkiye’de Bir İnceleme”, Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, (2007), Sayı. 9/1, s. 115- 136.

www.turmob.org.tr (Erişim Tarihi: 25.10.2016)

<http://www.barobirlik.org.tr> (Erişim Tarihi: 25.10.2016)